

noaber fietst

door Noordoost-Twente

Route, tekst en foto's: Jan Bornebroek, Enschede

LET OP! Op vertoon van deze routebeschrijving ontvangt u ná het volbrengen van de Noaber-fietstocht maximaal 2 glazen frisdrank GRATIS bij Herterij Twente.

Praktische informatie:

- De route heeft een lengte van ongeveer 37 kilometer.
- De tocht begint in het buitengebied tussen Tubbergen en Geesteren O. en loopt via Mander, Vasse, Hezingen, het Springendal, Nutter naar Fleringen, Albergen en weer terug naar Geesteren. Dorpskernen worden vermeden.
- **RA** = rechtsaf; **LA** = linksaf; **RD** = rechtdoor. Achter deze aanwijzingen staat – waar nodig en tussen haakjes – aanvullende informatie: de hoeveelste weg u moet afslaan, informatie m.b.t. het wegdek, etc. Daarachter staat de naam van de weg die u moet inrijden.
- **GB** = geen straatnaambord. Die aanduiding wordt gebruikt als een weg wel een naam heeft, maar een straatnaambord ontbreekt. Als er geen straatnaam bekend is, wordt de aanduiding NAAMLOOS gebruikt.
- Bij alle aanwijzingen in de routebeschrijving gaat het uitsluitend om VERHARDE wegen en fietspaden, tenzij anders vermeld. Inritten en DOODLOPENDE wegen tellen **NIET** mee!
- De fietstocht verloopt deels over glooiend terrein met een paar pittige klimmetjes...

ROUTEBESCHRIJVING

Beginpunt:

Herterij Twente, Meijersweg 8, Geesteren O.

- 1 **RA** (rechtsaf als u met de rug naar de ingang van de Herterij Twente staat)
GB MEIJERSWEG

MEIJERSWEG

Genoemd naar het oeroude erve De Meyer, nr.23, links van de weg. Schuin achter de boerderij staat, verscholen onder grote bomen, nog het oorspronkelijke 'los hoes', nu als schuur in gebruik. Zie bijlage bij 1.

- 2 **RA** (einde weg rechtsaf) DENEKAMPERWEG
- 3 **RD** (bij rotonde rechtdoor) DENEKAMPERWEG

Bijlage bij nr. 1

LOS HOES

De meeste boerenhuizen in de regio waren vroeger van het type 'los hoes'. Mens en dier leefden samen in één ongedeelde ruimte. Het vee stond in het achterste gedeelte langs de wanden, in de zgn. potstallen. Eigenlijk niet meer dan gaten in de grond. Als het vee in de herfst op stal werd gezet, kwamen de dieren nauwelijks met hun kop boven de grond uit. Gedurende de stalperiode voegde de boer voortdurend heideplaggen aan de mest in de potstal toe. De inhoud werd voor de bemesting van de landerijen gebruikt.

In het voorste gedeelte van het huis woonde de boerenfamilie. Daar bevond zich het merendeel van de (schaarse) huisraad en daar werd ook gekookt. Boven een open vuur op de grond. Schoorstenen waren nog lang een onbekend fenomeen, dus stond het hele huis permanent vol bijtende rook!

Langs de wanden van het woongedeelte bevonden zich de bedsteden met – naar moderne begrippen – verbazend korte bedden. Die hoefden ook niet lang te zijn, want de mensen sliepen zittend, omdat ze meenden dat liggend slapen ongezond was!

De kern van het los hoes was een raamwerk van met houten pennen aan elkaar bevestigde zware houten balken: het 'staande werk'. Verhuizen was relatief eenvoudig en goedkoop. Het 'staande werk' ging mee naar de nieuwe woonplaats en daar bouwden ze het hele zaakje weer op.

GROTE GEESTERSE MOLEN

Rechts van de weg de Geesterse Molen uit 1867. Sinds 1995 is de molen eigendom van de Stichting Geesterse Molen die de korenmolens gerestaureerd heeft.

- 4 LA (eerste weg links) KOTKAMPSWEG
- 5 RA (eerste weg rechts. Onverharde weg met verhard fietspad) KRONKELBEEKWEG
- 6 LA (einde weg links. Onverharde weg met verhard fietspad) DOEVENWEG
PAS OP: verhard fietspad volgen in haakse bocht naar links!
- 7 RA (eerste weg rechts. Deels verhard fietspad, deels verharde weg) IEMSCHEWEG
- 8 RA (na ca. 2,5 km. einde weg rechtsaf)
GB VEENDIJK
- 9 LA (einde weg linksaf) UELSERWEG

MANDER

Mander behoort tot de oudste, bewoonde gebieden van Nederland. De vele grafheuvels en urnenvelden in de omgeving zijn de stille getuigen van verre voorouders.

- 10 RA (1ste weg rechts) MANDERSEWEG
- 11 LA (1ste onverharde weg links) BERGWEG

WATERMOLEN BELS

Rechts van de weg, aan de Mosbeek, staat dit imposante molencomplex. Al in 1725 werd hier een papiermolen gebouwd. Op de rechteroever werd in de 19de eeuw een cichoreimolen gebouwd, die later – net als de papiermolen – werd ingericht als korenmolen. In 1957 kocht Overijsselsch Landschap het vervallen complex. Een paar honderd meter verder, rechts en hoger op de heuvel, staat nog een voormalige papier- en korenmolen, de molen van Frans. Zie bijlage bij 11.

- 12 RA (einde weg rechts) OOSTERIKSWEG
- 13 RD (op einde weg kruising met Hooijdijk oversteken.
Verharde weg wordt verhard fietspad langs onverharde weg) TUTENBERGWEG

Bijlage bij nr. 11

WATERMOLEN BELS

Hendrik Meijer bouwde de molen in 1725. Hij bleef generaties lang eigendom van zijn familie en heette daarom de 'molen van Meijer'. Jannes Bels kocht de stilgelegde molen in 1914. De voormalige papier- en cichoreimolen werd een koren-

molen, een turbine verving het waterrad. De molen draaide nog wel voor de noabers en eigen gebruik, maar het bedrijf was niet meer rendabel. De gebouwen verwerden al gauw tot een ruïne. Overijsselsch Landschap kocht het complex in 1957. De voormalige papiermolen was niet meer te redden. De molen op de rechteroever van de Mosbeek werd gerestaureerd. Tot ver in de 19de eeuw is er nog cichorei gemaakt; een goedkoop surrogaat en smaakversterker voor koffie. Volgens de overlevering bezocht de beroemde Duitse staatsman Otto von Bismarck de molen samen met de graaf van Bentheim. De molenaar was onder de indruk van het hoge bezoek en vroeg of de heren iets wilden gebruiken. Bismarck antwoordde dat hij wenste dat de molenaar hem alle aanwezige cichorei zou brengen. De molenaar en zijn knechten werkten zich in het zweet. Tenslotte lag er zo veel van het spul in het vertrek dat de hoge gasten nauwelijks nog konden zitten. Bismarck vroeg of dat werkelijk alles was. De zweetende molenaar bezwoer het hem. Toen zei de tevredengestelde staatsman: 'Uitstekend, breng me dan nu maar een kopje koffie.' Zo was hij er tenminste zeker van dat hij geen cichoreikoffie kreeg voorgeschoteld!

EINDMORENE

U fietst al een poosje over een soort van geologische vuilnisbelt. Dit heuvelachtige gebied maakt deel uit van een zgn. eindmorene. Gletschers kwamen tijdens de ijstijden ongeveer tot hier en hebben veel materiaal achtergelaten, toen ze zich terugtrokken.

- 14 **RA** (na ca. 450 m. verhard fietspad naar rechts volgen)
GB TUTENBERGWEG
- 15 **LA** (1ste verharde weg links. Wordt verhard fietspad langs onverharde weg) **OOSTERVELDSWEG**

BOERDERIJ SMITHUIS, HEZINGEN

De boerderij rechts van de weg: nrs. 6-8. Het gebouw vlak aan de weg is de oorspronkelijke, inmiddels drastisch verbouwde, oude boerderij. Vroeger een 'los hoes' waarin mens en dier in één ongedeelde ruimte met elkaar samenleefden. In de 19de eeuw werd schuin achter de oude boerderij een nieuwe, grotere boerderij gebouwd.

- 16 **LA** (einde weg linksaf. Onverhard fietspad langs onverharde weg).
GB HÖLLWEG
- 17 **RA** (1ste weg rechts bij ANWB-wegwijzer 22203. Onverhard fietspad langs onverharde weg)
MOSBEEKWEG

PAS OP: Deels steile afdaling. Bij extreme droogte kan het wegdek gevaarlijk mul zijn.

- 18 **RA** (na ca. 1800 m. 1ste onverharde weg rechtsaf. Fietspad aan linkerkant nemen. Bij T-splitsing rechts aanhouden) **BLAUWEG**

KWELVIJVER SPRINGENDAL

U bent nu in het Springendal, één van de mooiste plekjes van Twente. De naam is afgeleid van de bronnen (sprengen) die hier voorkomen en waaruit een aantal beekjes ontstaat. Na ca. 200 m. ziet u links van de weg een zwerfsteen liggen. Het voetpad, rechts, leidt naar de prachtig gelegen kwelvijver van de bronnen van de Springendalsebeek.

Bijlage bij nr. 19

SMOKKELEN

Tot ver in de 20ste eeuw bestond het gebied ten noorden van de Wittebergweg uit onafzienbare heidevelden, doorsneden door een enkel, slecht begaanbaar zandweggetje. Een ideale omgeving om te smokkelen. De boeren in deze dunbevolkte streek hadden het niet breed en konden wat extra centjes goed gebruiken. In de Eerste Wereldoorlog was er in Duitsland veel vraag naar vee, dus gingen 's nachts regelmatig grote aantallen koeien en paarden de grens over. Die transporten verliepen meestal via de Paardenslenkte. Een groot, aan Duitsland grenzend heidegebied waar altijd al paarden de grens werden overgebracht. Er zijn legio verhalen over de strijd tussen smokkelaars en douanebeambten, kommiezen. Als het nodig was, schoten de laatsten met scherp. Helemaal onschuldig was dat smokkelen dus niet; wel avontuurlijk en voor betrokkenen vaak lucratief.

Bijlage bij nr. 32

HAVEZATE HERINCKHAVE

Om de status van 'havezate' te krijgen moest een adellijk landgoed aan bepaalde voorwaarden voldoen. Voorwaarden die in de loop der eeuwen nogal eens veranderden. Havezate Herinckhave, bij Fleringen, is voortgekomen uit de Middeleeuwse 'Hof van Vlederinge'.

ERVE MEERBEKKE

Zo heet de prachtige, oude vakwerkboerderij die links van de zwerfsteen op enige afstand van de weg ligt. Dit erf wordt al in de 14de eeuw genoemd (Medebeke). Het stelde toen niet veel voor. Het was een zgn. 'kathe' of 'kotte'. Het begrip 'keuterboer' is ervan afgeleid.

- 19 RA** (na ca. 1400 m. op einde weg rechtsaf bij ANWB wegwijzer 22207) GB) WITTEBERGWEG

NUTTER

U fietst nu door de buurtschap Nutter, niet ver van de grens met Duitsland. Dit vroeger woeste en moeilijk toegankelijke grensgebied was bij uitstek geschikt om te smokkelen. Zie bijlage bij 19.

- 20 RD** (op einde weg bij ANWB wegwijzer 22201 rechts aanhouden) NUTTERSEWEG
- 21 LA** (einde weg linksaf) VASSERWEG
- 22 RA** (1ste weg rechts bij ANWB wegwijzer 22199. **Voorzichtig** met oversteken! Drukke weg!) STEENBERGWEG
- 23 RA** (1ste weg rechts voorbij het 2de huis aan de rechterkant. Onverharde weg met onverhard fietspad. **Slecht wegdek!** Komt uit op verharde weg) ONZOELWEG
- 24 RA** (einde weg rechtsaf. GB) LÄDDERKEN

PLETKOELE

Als u na ca. 600 m. rechts het onverharde pad inrijdt (met het verkeersbord VERBODEN VOOR MOTORVOERTUIGEN), ziet u na ca. 250 m. links van het pad een kleine ronde vijver. Die draagt de merkwaardige naam 'de Pletkoele'. In 1560 werd hier een priester uit Ootmarsum vermoord door hem de schedel (Twents: plet) in te slaan.

- 25 LA** (1ste weg links) F.J.GROOTHUISWEG
- 26 RA** (1ste weg rechts) SNOEYMANSWEG
- 27 RA** (1ste weg rechts) KAPSWEG

KAPSWEG

Volgens een legende is deze weg genoemd naar een boerenknecht, Kaps. Hij was blijkbaar niet erg gelovig

In de 14de eeuw kwam het goed in handen van het geslacht Grubbe. Naar hen werd het ook wel 'Grobbenhoes' genoemd. In de 18de eeuw werd de havezate eigendom van het Duitse geslacht Von Bönninghausen, tot op heden nog steeds eigenaar, met uitzondering van het huis, de watermolen en de grachten. Die kwamen in 1959 in handen van de Overijsselse Kastelenstichting. Tot Herinckhave behoorden ooit 35 boerderijen, te herkennen aan de blauw-wit gestreepte luiken voor de ramen. In 1917 viel het landgoed uiteen vanwege een erfeniskwestie. Het aantal eigen boerderijen werd gereduceerd tot twee. Herinckhave is tegenwoordig een zeldzaam gaaf bewaard gebleven voorbeeld van de vele adellijke huizen die vroeger overal in Twente stonden.

Bijlage bij nr. 38

KLOOTSCHIETEN

Klootschieten is al eeuwenlang de nationale sport van Twente. Vroeger had iedere buurtschap zijn eigen kampioenen en de onderlinge rivaliteit was groot. Dat leidde nogal eens tot knokpartijen en jaren durende vetes. En dat allemaal om een, in wezen, simpel spel: het zo ver mogelijk onderhands gooien van een met lood gevulde houten bal. Wie de kloon na een aantal beurten het verst heeft goegoid is de winnaar.

Klootschieters spelen het spel op zandwegen, verharde wegen en op speciaal daarvoor aangelegde 'klootschietbanen'. Dan is het geen spel meer, maar een echte sport! Legendarisch is de meest gedenwaardige Twentse klootschietwedstrijd aller tijden, die op 27 januari 1747 tussen Ootmarsum en Oldenzaal. Intimidatie, liefde, hartstocht: dit treffen had alles, volgens de overlevering. Een wanhoopsdaad uit liefde bezorgde Ootmarsum de overwinning en toen waren de rapen gaar! De Oldenzalers – over-

en verzuimde vaak kerkdiensten, tot grote ergernis van de boerin. Na een heftige woordenwisseling verdween de knecht van de boerderij. Hij werd pas de volgende dag gevonden, hangend aan een boomtak, precies op de grens van Tubbergen en Vasse. Geen van beide parochies wilde de man op het kerkhof toelaten. Hij werd dus ter plaatse begraven. Sindsdien heet die plek het Kapsveld en de weg erlangs de Kapsweg.

- 28 LA (1ste weg links na ca. 1,6 km.) ARKEWEG
- 29 RD (bij kruising rechtdoor) WIESCHERTSWEG
- 30 RA (na ca. 1,3 km. 2de weg rechtsaf. Wordt na ca. 400 m. onverhard met verhard fietspad aan rechterkant) LANSINKSWEG
- 31 RA (einde weg rechtsaf. Parallelweg) OLDENZAALSEWEG
- 32 LA (1ste onverharde weg links. **Voorzichtig** met oversteken. Drukke weg!) HERINCKHAVEWEG

HAVEZATE HERINCKHAVE

Dit prachtig gelegen, adellijke huis met de erachter liggende watermolen dateert uit de eerste helft van de 18de eeuw. Het is gebouwd op of dichtbij de plaats van een veel oudere voorganger. In de zeventiger jaren van de vorige eeuw kreeg het huis het huidige aanzien. Zie bijlage bij 32.

DUIVENTIL

Op enige afstand, links van de weg, staat een duiventil. Het houden van duiven was een adellijk recht. De vogels werden niet alleen graag gegeten, de mest werd veel gebruikt als een soort universeel wasmiddel...

- 33 RA (einde weg rechtsaf. GB) OOTMARSUMSEWEG

FRIELINKS MÖLL

Tegenover het einde van de weg staat de windmolen die de heer van Herinckhave hier in de 19de eeuw liet bouwen, omdat de watermolen bij de havezate door gebrek aan water onvoldoende capaciteit had.

- 34 RA (3de weg rechts) STEENKAMPSEWEG
- 35 RA (1ste weg rechts) MONNIKENBRAAKWEG
- 36 LA (1ste weg links) KLUUNVENWEG

tuigd van hun suprematie – hadden geen geld meegenomen om de overwinaars te betalen. Die maakten daarop het vaandel van Oldenzaal buit. De Boeskoolstad heeft het, ondanks meerdere pogingen, nooit teruggekregen. Tot op de dag van vandaag is het veilig opgeborgen op de bovenverdieping van de bibliotheek in Ootmarsum.

Bijlage bij nr. 42

DE FUNDATIE

De Fundatie voor Hervormden in Tubbergen, kortweg De Fundatie, is een stichting die in 1855 door de Tubbergse dominee Hattink is opgericht. De protestanten waren ver in de minderheid in het overwegend rooms-katholieke 'Tubbig'. In de eerste helft van de 19de eeuw kregen katholieken en protestanten gelijke rechten. Waar ze in de meerderheid waren (dat was in Tubbergen het geval) kregen de RK-gelovigen hun eerder door de hervormden gevorderde kerken terug. Om zijn geloofsgenoten te ondersteunen en het protestantse geloof in de gemeente te stimuleren richtte de strijdbare dominee Hattink de Fundatie op. Hij schoof grote bedragen bij elkaar van geloofsgenoten uit het hele land. Met dat geld kocht de stichting boerderijen en stukken woeste grond die protestantse boeren konden pachten om zo het protestantse aandeel van de bevolking in de gemeente te vergroten. Het werd de dominee allemaal niet in dank afgenomen. Op huisbezoek in het buitengebied kreeg hij regelmatig een steen naar het hoofd gegooid. Ook de pachters hadden weinig aanzien. De meesten hielden het na korte tijd al voor gezien. De Fundatie bestaat nog steeds, maar de strijd tussen katholieken en protestanten is wel verleden tijd.

KLUUN

'Kluun' heeft niets te maken met het 'klunen' tijdens de Elfstedentocht. Het is een soort turf met een harde structuur.

- 37 RD (kruising met KLOOSTERESWEG recht oversteken) KLUUNVENWEG
- 38 RA (1ste weg rechts) SCHULTENHOFWEG

KLOOTSCHIETEN

Overal in deze regio kunt u op stille landweggetjes groepjes mensen aantreffen die de 'nationale sport van Twente' beoefenen. Zie bijlage bij 38.

- 39 LA (einde weg linksaf. Fietspad aan overkant nemen. Voorzichtig met oversteken. **Drukke weg!**) ALMELOSEWEG
- 40 RA (eerste weg rechts. Onverharde weg met verhard fietspad) VELDWEG
- 41 LA (einde weg na ca. 1070 m. linksaf bij ANWB wegwijzer 66289) HUYERENSEWEG
- 42 RA (eerste verharde weg rechts) MEIJERSWEG

BOERDERIJ DE BRAAKE/ HERTERIJ TWENTE

Deze boerderij, in 1870 op een stuk woeste, braakliggende grond gebouwd, behoort tot het onroerend goed van De Fundatie. Tegenwoordig worden hier edelherten gehouden. Zie bijlage bij 42.

EINDPUNT:

HERTERIJ TWENTE, MEIJERSWEG 8, GEESTEREN

Nota bene:

Deelname aan 'Noaber fietst' gebeurt op eigen risico. RAS Uitgevers sluit aansprakelijkheid voor letsel en/of schade van deelnemers en/of derden ten gevolge van het rijden van de route geheel uit. Aansprakelijkheid is eveneens uitgesloten m.b.t. wijzigingen van het wegennet, omleidingen, naamsverandering van wegen, verwijderde straatnaamborden, wegwerkzaamheden en alle andere omstandigheden die het rijden van de route bemoeilijken en/of onmogelijk maken, voor zover die zich voordoen ná het samenstellen van de route.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopiëren, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Win een trendy fiets!

'Noabers' die de tocht door Noordoost-Twente fietsen in de maanden april, mei en juni 2011 maken kans op een prachtige fiets, beschikbaar gesteld door Vico fietsen, de inkoopcombinatie van oostelijke rijwielhandelaars. Beantwoord de vraag hieronder en stuur uw oplossing **vóór 1 juli 2011** naar:

**Naober, Naober fietst, postbus 133,
7040 AC 's-Heerenberg.**

Mailen kan ook: info@naobermagazine.nl

VRAAG: Welke tekst staat er op het blauwe bord op de plek waar het fietspad langs de **Doevenweg** een waterloop kruist?